

Verwerving van de Nederlandse positiewerkwoorden

Staan, zitten en liggen

Annika Johansson en Rogier Nieuweboer

IN 56 (3): 265–276

DOI: 10.5117/IN2018.3.006.JOHA

Abstract

This article aims at looking into the acquisition of the Dutch posture verbs *staan* 'stand', *zitten* 'sit' and *liggen* 'lie' by learners of Dutch at Stockholm University and Helsinki University. Firstly, this study presents a systematic semantic description which gives an outline of the uses of the Dutch posture verbs based on categories originating from Lemmens & Perrez (2010) en De Knop & Perrez (2014). Secondly a pilot study was conducted consisting of two cloze tests to see whether this semantic description can enhance the acquisition of these particular verbs. Finally, we discuss the outcome of the two cloze tests taken by the Swedish-speaking and the Finnish-speaking learners at the universities mentioned above. This part of the article also takes crosslinguistic awareness and CLIL (content and language integrated learning) into consideration as didactic tools when learning a third language.

Keywords: Dutch posture verbs, language acquisition, semantic description, crosslinguistic awareness, cloze test, Swedish, Finnish

Inleiding

In deze bijdrage presenteren wij een vooronderzoek waarin de verwerving van de Nederlandse positiewerkwoorden *staan*, *zitten* en *liggen* wordt getest op studenten Nederlands als derde taal aan twee universiteiten in respectievelijk Finland en Zweden. De taalleerders bestaan uit twee groepen: de groep aan Helsinki Universiteit heeft het Fins als L₁ en de groep

aan Stockholms Universiteit het Zweeds. Het Nederlands is een typische derde taal in Zweden en Finland in die zin dat de leerders al kennis hebben van één of meerdere L2's (zie inleiding van het nummer). In onderzoek over derdetaalverwerving wordt veelvuldig aandacht besteed aan de zogenaamde achtergrondtalen L1 en al geleerde L2's. Het uitgangspunt is dat deze talen een rol spelen bij het leren van een derde taal en hierdoor komen meerdere factoren aan het licht die invloed op het leerproces kunnen hebben. Belangrijke factoren hierbij zijn metalinguïstisch bewustzijn en *crosslinguistic awareness* (zie James 1996; Jessner 2006; Jessner, Megens & Graus 2016). Jessner (2006, p. 42) definieert metalinguïstisch bewustzijn op de volgende manier: “[...] the ability to focus attention on language as an object in itself or to think abstractly about language and, consequently, to play with or manipulate language.” Dit citaat verwijst naar het bespreken van en redeneren over taal zelf, dat wil zeggen de structuur en de functie van een taal. Het metalinguïstische bewustzijn kan gekoppeld worden aan *crosslinguistic awareness* bij de taalleerder. Hierbij gaat het om de specifieke kennis over in hoeverre de structuren van twee of meerdere talen verschillen en overeenkomen, niet slechts om de beheersing van deze talen. Het bevorderen van *crosslinguistic awareness* kan hierdoor een belangrijke functie vervullen bij het verwerven van een derde taal. Omdat het bevorderen van *crosslinguistic awareness* echter een bepaalde rijpheid van oordeel vereist bij de taalleerders, zijn onze twee groepen met volwassen deelnemers passend voor ons onderzoek.

De positiewerkwoorden

Voordat ons vooronderzoek wordt gepresenteerd zullen we de achtergrond van dit onderzoek beschrijven en vervolgens het semantische netwerk van Nederlandse positiewerkwoorden schetsen. De semantiek van de positiewerkwoorden *staan*, *zitten* en *liggen* wordt in een aantal studies onderzocht (Van Oosten 1984; Lemmens 2002; Lemmens & Slobin 2008). Nog een paar andere studies onderzoeken de positiewerkwoorden in verband met taalverwerving door moedertaalsprekers van het Frans (Lemmens & Perrez 2010, 2012; De Knop & Perrez 2014; De Knop 2015). De positiewerkwoorden komen zeer frequent in het Nederlands voor en daarom zijn ze ook een belangrijk onderdeel bij de taalverwerving (Lemmens & Perrez 2012). Deze hoge frequentie heeft waarschijnlijk met het grammaticalisatieproces van deze werkwoorden te maken waarbij ze niet alleen een menselijke concrete positie aangeven maar ook de locatie van verschillende voorwerpen

en entiteiten. Verder treden ze ook op in allerlei metaforische uitdrukkingen (Lemmens & Perrez 2012). Dat dit een verschil is in vergelijking met de Romaanse talen is al uitvoeriger onderzocht (zie bijv. Lemmens & Perrez 2010, 2012); in bijvoorbeeld het Frans wordt in plaats van een positiewerkwoord een neutraal werkwoord gebruikt: *Hij zit in de gevangenis – Il est en prison*. Dit wordt bij het leren van het Nederlands door moedertaalsprekers van een Romaanse taal als struikelblok gezien (Lemmens & Perrez 2010, 2012). Lemmens & Perrez (2012) stellen dat Franstalige leerders van het Nederlands op basis van één semantische categorie, vertegenwoordigd door het Franse neutrale werkwoord *être* 'zijn', drie semantisch verschillende categorieën, vertegenwoordigd door de Nederlandse positiewerkwoorden, moeten reconstrueren. De Finse positiewerkwoorden corresponderen ook niet met de Nederlandse en de taalleerders zouden in principe dezelfde reconstructie als de Franstalige leerders moeten maken. Daartegenover staat dat een Germaanse taal zoals het Zweeds veel overeenkomsten met het Nederlands vertoont in het gebruik van de positiewerkwoorden (Johansson, te verschijnen). Hoewel positiewerkwoorden frequent in het Nederlands worden gebruikt en een vrij specifieke semantiek vertonen, bestaan er geen systematische beschrijvingen van deze werkwoorden in lesmethodes (De Knop & Perrez 2014, pp. 15-16).

Het doel van deze bijdrage is om met behulp van een systematische, semantische beschrijving van de Nederlandse positiewerkwoorden de verwerving van deze werkwoorden bij de taalleerders te kunnen bevorderen. In het volgende wordt een korte beschrijving van de Nederlandse positiewerkwoorden gegeven uitgaande van de overkoepelende categorieën die Lemmens & Perrez (2010) voor het Nederlands hebben opgesteld en die De Knop & Perrez (2014) in hun onderzoek over de verwerving van het Nederlands en het Duits gebruiken. De werkwoorden kunnen in drie verschillende semantische domeinen worden ingedeeld: 1) de menselijke concrete fysieke positie wanneer een mens *staat, zit of ligt* (*Het kind ligt in bed*), 2) de locatie van een voorwerp of entiteit (*De televisie staat in de woonkamer*) en 3) metaforische uitdrukking (*Ze zitten echt in de puree*). De eerste categorie veroorzaakt bij het verwerven van het Nederlands in principe geen probleem omdat de menselijke positie universeel is. Voor de tweede categorie gaat het er vooral om dat een voorwerp of entiteit zich op een bepaalde locatie bevindt en deze locatie door middel van een positiewerkwoord wordt aangegeven. Bij de derde categorie is de locatie metaforisch, dat wil zeggen *de puree* in het voorbeeld boven draagt geen concrete betekenis in deze constructie. Voor ieder van de positiewerkwoorden kan een aantal semantische componenten worden gedefinieerd die het gebruik

bepalen. Hier volgt een overzicht van deze componenten overzichtelijk opgesomd.¹

In onderzoek over positiewerkwoorden wordt de term *functioneel draagvlak* geïntroduceerd (Viberg 2013, p. 146). Dit is vergelijkbaar met de term functionele bovenkant die Jakobsson in haar onderzoek over het Zweedse positiewerkwoorden *stå* 'staan' gebruikt (1996, p. 29ff). Ook voor het gebruik van het Nederlandse *staan* wordt de component functioneel draagvlak of functionele bovenkant van het voorwerp geactiveerd, zie (1):

- (1a) Het bord *staat* op tafel
- (1b) De stoelen *staan* in de keuken
- (1c) De fles *staat* in de koelkast

Het bord, de stoelen en *de fles* in (1) hebben een functionele bovenkant, wat te zien is wanneer bijvoorbeeld een bord *ligt* in plaats van *staat*: dan weten we dat de functionele bovenkant niet geactiveerd is maar dat het bord waarschijnlijk op de grond is gevallen. *Staan* kan ook worden gebruikt als het gaat om teksten, brieven, tabellen enz.:

- (2a) Die informatie *staat* op bladzijde 6 van het formulier
- (2b) Het adres *staat* op internet
- (2c) De advertentie *staat* in de krant

In (2) worden de letters als het ware opgevat als staande op een horizontale lijn.

Het werkwoord *liggen* wordt ten opzichte van het domein locatie van voorwerp of entiteit frequent geactiveerd als het om een geografische plaats gaat (Lemmens & Perrez 2010, p. 323). Vaak wordt bijvoorbeeld de locatie van steden en gebouwen met *liggen* aangegeven, zoals in (3):

- (3a) Venetië *ligt* aan zee
- (3b) De bibliotheek *ligt* in het midden van de stad
- (3c) Er *ligt* een dierentuin naast het grote park

In de voorbeeldzinnen in (3) zouden we kunnen concluderen dat een specifieke oppervlakte door de stad, bibliotheek of het park is gedekt. Voorwerpen die rond zijn of uit delen bestaan *liggen* ook, zoals in (4):

- (4a) De appel *ligt* op tafel
- (4b) De bal *ligt* in het gras
- (4c) Er *liggen* broodkruimels op het tapijt

Hier kan *staan* niet worden gebruikt omdat een appel, bal of broodkruimels geen functioneel draagvlak of functionele bovenkant bezitten.

Bij het gebruik van het werkwoord *zitten* is er vooral één semantische component die van belang is: locatie in een gesloten of gedeeltelijk gesloten ruimte (zie containment-*zitten* Lemmens & Perrez 2010, p. 324). Er wordt voornamelijk geobserveerd dat voorwerpen of entiteiten in een gesloten ruimte worden gelokaliseerd met *zitten*, geïllustreerd in (5):

- (5a) De sleutels *zitten* in de tas
- (5b) Er *zit* wijn in het glas
- (5c) De snoep *zit* in de schaal

De gesloten of gedeeltelijk gesloten ruimtes zoals *tas*, *glas* en *schaal* in (5) activeren het positiewerkwoord *zitten*. *Zitten* wordt ook geactiveerd bij het aangeven van de locatie van mensen waar niet op de concrete positie zelf gefocust is. Om aan te geven dat een persoon zich binnen een bepaalde groep zoals in een regering, gevangenis of parlement bevindt, wordt vaak *zitten* gebruikt, alhoewel hier vooral focus op deelname ligt, formeel of dwangmatig, zie (6):

- (6a) Er *zitten* tien mensen in het bestuur
- (6b) Ze *zitten* al lang in de gevangenis
- (6c) Zij *zit* nog op school

Bij de voorbeeldzinnen in (6) kunnen we aannemen dat er wel concreet wordt gezeten, maar dit staat niet op de voorgrond. Het gaat bij deze voorbeelden om het vervullen van een functie binnen een bepaalde groep (6a) of om het zich onder dwang (6b) of vrijwillig (6c) ergens bevinden.

De functie van de positiewerkwoorden ten opzichte van de derde categorie, metaforische uitdrukkingen, wordt in dit onderzoek niet getest en daarom wordt de systematiek hiervan ook niet beschreven. Deze opsomming geeft een inzicht in het gebruik van deze werkwoorden en heeft niet de pretentie om een volledige semantische beschrijving van de Nederlandse positiewerkwoorden te zijn.

Het Zweeds en het Fins

De Zweedse positiewerkwoorden *stå* 'staan', *sitta* 'zitten' en *ligga* 'liggen' komen wat gebruik en functie betreft grotendeels overeen met de Nederlandse positiewerkwoorden en kunnen met behulp van dezelfde bovengenoemde

semantische componenten worden beschreven (Johansson, te verschijnen). Net als voor het Nederlands ontbreekt in Zweedse grammaticaboeken of lesmethodes in principe een systematische beschrijving van deze werkwoorden. Het enige wat in de buurt van een systematische beschrijving komt is het boek *Svensk grammatik på svenska* 'Zweedse grammatica in het Zweeds' (Viberg, Ballardini & Stjärnlöf 2009, pp. 147-149). Er is wel een belangrijk semantisch verschil tussen *zitten* en *sitta* ten aanzien van de semantische component "gesloten ruimte" (Viberg 2013, pp. 162-163). In de voorbeeldzinnen in (5) wordt in het Zweeds het positiewerkwoord *ligga* of een neutraal werkwoord zoals *vara* 'zijn' of *finnas* 'bestaan' gebruikt. Dat de positiewerkwoorden in het algemeen in het Nederlands en het Zweeds vaak corresponderen hoeft niet te betekenen dat ze geen struikelblok kunnen vormen voor leeders van het Nederlands. In schrijfproducten van studenten Nederlands aan Stockholms Universiteit hebben we een zekere overproductie van het Nederlandse werkwoord *zijn* geobserveerd, waar een positiewerkwoord meer idiomatisch zou zijn.

De bovenstaande categorieën en de voorbeeldzinnen die erbij worden gepresenteerd corresponderen niet met het Fins. De werkwoorden *seisoa/seistä* 'staan' en *maata* 'liggen' worden slechts in zeer beperkte mate ook voor niet-levende onderwerpen/entiteiten gebruikt, bijvoorbeeld *talo seisoo* 'het huis staat', *maassa makaavat oksat* 'op de grond liggende takken', maar een vorm van het werkwoord *olla* 'zijn' is ook hier duidelijk (statistisch) gebruikelijker. Het werkwoord *istua* 'zitten' heeft naast de eerste betekenis die van 'zitting hebben [in]' als in *hän istuu lautakunnassa* 'hij/zij zit in de commissie' en kan verder worden gebruikt in combinatie met *van-kilassa* 'in de gevangenis'. In het Prisma Groot Woordenboek Nederlands-Fins (2012) is bij de uitgebreid beschreven lemmata *liggen*, *staan* en *zitten* in de voorbeeldzinnen maar één geval te vinden waar in het Fins een positiewerkwoord wordt gebruikt dat niet een persoon als subject heeft, en wel *tuo mekko istuu hyvin* 'die jurk zit goed'. Bij de studenten Nederlands aan Helsinki Universiteit met Fins als moedertaal is al lang geobserveerd dat de positiewerkwoorden een struikelblok vormen, waarbij deze werkwoorden in schrijfproducten van de leeders soms helemaal worden vermeden.

Didactische opzet en vooronderzoek

Stockholms Universiteit

Het eerste semester van de opleiding Nederlands aan Stockholms Universiteit wordt vooral aan taalverwerving besteed. In het tweede

semester bevat het curriculum academische vaardigheden in verband met onder andere cursussen Nederlandse literatuur en taalkunde. Hierbij wordt CLIL (*content and language integrated learning*) als didactische aanpak gehanteerd met als doel taalkundige inhoud en Nederlandse taalvererving tegelijkertijd aan bod te laten komen. Voor de positiewerkwoorden is de cognitieve semantiek toepasselijk en de prototypische betekenis, dat wil zeggen de menselijke positie, van deze werkwoorden vormt het uitgangspunt waaruit de locatieve en metaforische betekenis herleid kunnen worden. Het idee is om met behulp van de hierboven gehanteerde categorieën een houvast aan de taalleerder te geven en tegelijkertijd een inzicht in de cognitieve semantiek bij te brengen.

In hoeverre de systematische, semantische beschrijving de verwerving van de Nederlandse positiewerkwoorden kan bevorderen werd met een cloze test onderzocht. De deelnemers aan de cloze test waren 11 studenten Nederlands die zich op minstens niveau A2-B1 (CEFR) bevonden. De deelnemers werd gevraagd om hun moedertaal en andere L2's aan te geven. 9 van de 11 deelnemers gaven Zweeds als L1 aan. Twee deelnemers hebben Nederlands als L1 en vulden allebei de cloze test in volgens het antwoordmodel. Als eerste L2 werd zonder uitzondering het Engels aangegeven. De deelnemers maakten in totaal 2 cloze testjes met 20 zinnen per test waar het werkwoord *staan*, *liggen*, *zitten* of *zijn* moest worden ingevuld. De eerste cloze test werd zonder instructies uitgevoerd. Als voorbereiding op de tweede test moesten de deelnemers een maand later twee wetenschappelijke artikelen lezen over Nederlandse positiewerkwoorden binnen het kader van de cursus contrastieve taalkunde waarin cognitieve semantiek een onderdeel is. In de daaropvolgende les werden de drie positiewerkwoorden grondig uitgelegd door de docent aan de hand van de twee artikelen en de bovengenoemde semantische categorieën. Daarna werd de tweede cloze test uitgevoerd. De nadruk hierbij lag vooral op de tweede locatieve categorie waar allerlei verschillende semantische componenten per werkwoord aan bod kwamen, zoals boven opgesomd. In de les werden de Nederlandse werkwoorden ook contrastief met het Zweeds behandeld. Nadruk werd onder andere gelegd op het gebruik van het Nederlandse *zitten*, maar ook op de vele overeenkomsten wat *staan* en *liggen* betreft. Door contrastief te werken met de Zweedstalige deelnemers werd getracht *crosslinguistic awareness* te bevorderen.

Helsinki Universiteit

De deelnemers aan Helsinki Universiteit waren 12 studenten Nederlands die zich ook op minstens niveau A2-B1 (CEFR) bevonden. Alle deelnemers

hier hadden Fins als moedertaal. Als tweede taal werd Engels, Zweeds of beide aangegeven. Een verschil met Stockholms Universiteit is dat de Nederlandse positiewerkwoorden in Helsinki niet binnen het kader van een cursus taalkunde worden behandeld maar aan bod komen tijdens een cursus Nederlandse taalverwerving. Voor het overige werd grotendeels dezelfde aanpak gehanteerd als in Stockholm: de eerste cloze test werd zonder instructies uitgevoerd; in de daaropvolgende les kregen de Finstalige studenten een overzicht van de Nederlandse positiewerkwoorden met vertalingen van de voorbeeldzinnen in het Fins, waarbij de nadruk werd gelegd op 1) de categorie locatie van een voorwerp of entiteit (de categorie metaforische uitdrukking kon in de beperkte beschikbare tijd slechts summier worden behandeld) en 2) het verplichte gebruik van de positiewoorden in dit soort zinnen, dit laatste om het verschil tussen het Nederlands en het Fins, dat in deze zinnen vrijwel altijd het werkwoord *olla* 'zijn' gebruikt, duidelijk te maken. Dankzij de observaties van enkele studenten met een goede kennis van het Zweeds en/of het Duits werd ook in Helsinki een aanzet tot *crosslinguistic awareness* gegeven. Een week later werd de tweede cloze test gedaan.

Resultaat

Het aantal deelnemers is zeer klein en we kunnen geen definitieve conclusies trekken. Daarom worden er hier ook geen tabellen met resultaten gepresenteerd, maar wel een aantal tendensen en een vooruitblik op andere testmethodes besproken.

Alle studenten aan Stockholms Universiteit scoorden op de tweede test iets beter. De variatie is groot als we naar de verschillende individuen kijken. Het aantal fouten varieert in het eerste testje tussen 2 en 9 en in het tweede testje tussen 1 en 5. Het verbeterde resultaat bij test 2 heeft vooral met het gebruik van *zitten* te maken in zinnen zoals *Er zit veel snoep in de schaal* waarbij de deelnemers in de eerste cloze test het werkwoord *zijn* of *liggen* invulden maar in de tweede frequenter *zitten* gebruikten. Voor deze constructies gebruikt het Zweeds normaliter *ligga* 'liggen', vergelijk (5) boven. Dat enkele deelnemers in de eerste test *liggen* invulden zou op transfer uit het Zweeds kunnen wijzen, maar de meest voorkomende incorrecte keuze was hier een vorm van *zijn*. Bij enkele gevallen vertoonde het gebruik van *zitten* overproductie in test 2, in zinnen waar *staan* de juiste keuze zou zijn, bijvoorbeeld *De televisie zit in de woonkamer*. Dat de keuze hier op *zitten* viel kan waarschijnlijk herleid worden uit de in de les behandelde categorie

gesloten ruimte in verband met *zitten*. Deze deelnemers hebben wellicht *de woonkamer* geïnterpreteerd als een gesloten ruimte, maar in deze constructie wordt het functionele draagvlak van de televisie geactiveerd (zie voorbeeld (1) boven). Desondanks hadden de deelnemers de minste problemen met het werkwoord *staan*, vooral met de locatie van voorwerpen zoals meubels en teksten die in kranten, op internet of in diagrammen staan.

De studenten aan Helsinki Universiteit scoorden bij de tweede test nauwelijks beter dan bij de eerste. Ook hier was de variatie tussen de deelnemers groot: 3-12 fouten bij de eerste test en 3-10 bij de tweede. Bij beide tests was het aantal antwoorden met *zijn* in plaats van een positiewerkwoord vrij groot. Enkele studenten gaven meer dan één antwoord, soms het correcte en één of meer incorrecte varianten; het aantal fouten in één van de formulieren was moeilijk te tellen door de vele correcties die weer gedeeltelijk weggegomd waren. Dit laat de onzekerheid bij deze deelnemer zien. Het is mogelijk dat de test voor studenten met Fins als moedertaal op dit niveau lexicaal lastiger was dan voorzien. Bij een aantal incorrecte antwoorden kan het probleem veroorzaakt zijn door een verkeerde interpretatie van andere woorden in de zin. Zo is de keuze van *zijn* in *is die broek lekker?* in plaats van *zit die broek lekker?* minder vreemd als de student de betekenis van *lekker* te algemeen blijkt te interpreteren (als *leuk*, *goed*). Bij de positiewerkwoorden blijken *staan* en *liggen* minder moeilijkheden op te leveren dan *zitten*, dat door Finstaligen als exotisch wordt gezien. Bij de nabespreking bleek ook dat sommige studenten het moeilijk vonden te accepteren dat de positiewerkwoorden in het Nederlands in de gegeven zinnen de neutrale keuze zijn en dat gebruik van *zijn* hier juist gemarkeerd of niet-idiomatisch is.

Conclusie

Alle deelnemers zijn tijdens hun studie Nederlands al de Nederlandse positiewerkwoorden in verschillende contexten tegengekomen, maar niet in verband met een semantische systematiek. In ons vooronderzoek hebben we een systematiek gehanteerd in navolging van Lemmens & Perrez (2010) en De Knop & Perrez (2014). We hebben hierbij de vraag gesteld in hoeverre deze semantische systematiek de verwerving kan bevorderen. Hierbij kunnen we ook vaststellen dat er een diepgaande systematische beschrijving van positiewerkwoorden in lesmethodes voor Nederlands als vreemde, tweede en derde taal zou moeten komen.

Door het geringe aantal deelnemers kunnen we geen zekere conclusies trekken. Daarom worden hier slechts een paar tendensen besproken. Voor de minder goede resultaten in Helsinki zijn meerdere verklaringen te geven. Zoals aangegeven zouden de deelnemers op lexicaal niveau zwakker kunnen zijn dan de Zweedse deelnemers omdat het verwerven van de Nederlandse woordenschat meer tijd in beslag neemt voor iemand met het Fins als moedertaal dan voor iemand met een Germaanse moedertaal als het Zweeds. Ringbom geeft aan dat Finse moedertaalsprekers veel tijd moeten besteden aan het leren van taalstructuren in het Engels omdat er zo weinig overeenkomsten zijn tussen het Fins en het Engels (2007, p. 109). Dat is vergelijkbaar met het leren van het Nederlands. Voor de Zweedssprekende deelnemers wordt een CLIL-aanpak gebruikt waarin de positiewerkwoorden binnen het kader van een cursus contrastieve taalkunde worden behandeld. In die cursus worden allerlei verschillende taalstructuren aan het licht gebracht met als doel de theorie en de praktijk elkaar te laten aanvullen. In relatie tot CLIL wordt in het algemeen gedacht dat alle situaties waarin een taal wordt gebruikt als instrument voor het leerproces, de facto, situaties zijn waarin taal én inhoud allebei worden geleerd (Coonan 2017, p. 8). Om een positief resultaat te kunnen bereiken moet er daarnaast wel een methodologische benadering worden gebruikt. Hierbij vervullen de drie semantische categorieën voor de positiewerkwoorden en het contrastief perspectief een belangrijke functie en stimuleren ook *crosslinguistic awareness*. Op de tweede test scoorden de deelnemers ook iets beter. De commentaren van de studenten achteraf hebben laten blijken dat ze ook veel over het Zweeds hebben geleerd. Ze hebben daarnaast de semantische specifieke aspecten van het gebruik van de werkwoorden, zoals functioneel draagvlak en gesloten ruimte, verhelderend gevonden. Voor de Finstalige deelnemers was geen systematische contrastieve aanpak mogelijk omdat de Nederlandse positiewerkwoorden niet met het Fins corresponderen. De Finstalige leerders van het Nederlands moeten op basis van één semantische categorie, vertegenwoordigd door het Finse werkwoord *olla* 'zijn', drie semantisch verschillende categorieën, vertegenwoordigd door Nederlandse positiewerkwoorden, reconstrueren (vgl. boven Lemmens & Perez 2012). Dit is een ingewikkelder proces en is waarschijnlijk nog niet door alle deelnemers voltooid. De vraag is in hoeverre de meertaligheid van de Finstalige studenten kan worden gebruikt om *crosslinguistic awareness* te kunnen verhogen. In Finland beginnen de leerlingen op 12-jarige leeftijd verplicht het Zweeds te studeren. Bij het verwerven van het Nederlands zou het Zweeds erbij kunnen worden betrokken als middel om acceptatie te

scheppen dat de positiewerkwoorden in het Nederlands de neutrale keuze zijn bij het aangeven van een locatie van een onderwerp of entiteit, zoals ook in het Zweeds het geval is. Dat de *L2 status factor* – dat de *L3-leerder* vaak gebruik maakt van een eerder geleerde *L2* in plaats van zijn *L1* bij het leren van een *L3* (zie Wenzel in dit nummer) – een belangrijke rol kan spelen bij het leren van een *L3* zou bij het betrekken van het Zweeds een gunstig effect kunnen hebben. Bovendien zou een didactische aanpak met CLIL de Finstalige studenten kunnen steunen bij het verwerven van het Nederlands maar dat vereist dat daar ruimte voor is in de opleiding.

Toekomstig onderzoek over *crosslinguistic awareness* in verband met *staan*, *zitten* en *liggen* zou meer inzichten kunnen opleveren bij het opzetten van bijvoorbeeld *think-aloud-protocols*, dat wil zeggen het mondeling formuleren hoe door de deelnemers tussen de verschillende werkwoorden wordt gekozen. In plaats van een cloze test zou bovendien een schriftelijke opdracht, waarin de locatie van verschillende voorwerpen en entiteiten moeten worden beschreven, interessante inzichten kunnen verschaffen.

Noot

- 1 In Lemmens (2002), Van Oosten (1984) en Johansson (te verschijnen) worden de Nederlandse positiewerkwoorden *staan*, *zitten* en *liggen* grondig beschreven.

Bibliografie

- Coonan, Carmel Mary, 'Introduction: The CLIL Context'. Coonan, C.M., L. Favaro & M. Menegale (red.), *A Journey through the Content and Language Integrated Learning Landscape: Problems and Prospects*. Newcastle upon Tyne, 2017, pp. 1-15.
- De Knop, Sabine, 'Conceptual tools for the description and acquisition of the German posture verb *sitzen*'. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory* 11, (1) 2015, pp. 127-160.
- De Knop, Sabine, & Julien Perez, 'Conceptual metaphors as a tool for the efficient teaching of Dutch and German posture verbs'. *Review of Cognitive Linguistics* 12, (1) 2014, pp. 1-29.
- Jakobsson, Ulrika, *Familjelika betydelser hos stå, sitta och ligga – en analys ur den kognitiva semantikens perspektiv*. Nordlund 21. Lunds universitet: Institutionen för nordiska språk, 1996.
- James, Carl, 'A crosslinguistic approach to language awareness'. *Language Awareness* 5, 1996, pp. 138-148.
- Jessner, Ulrike, *Linguistic Awareness in Multilinguals. English as a Third Language*. Edingburgh, 2006.
- Jessner, Ulrike, Manon Megens & Stephanie Graus, 'Crosslinguistic Influence in Third Language Acquisition'. Alonso Alonso, Rosa (red.), *Crosslinguistic Influence in Second Language Acquisition*. Bristol & Buffalo, 2016, pp. 193-214.
- Johansson, Annika, *Kontrastiva studier i nederländska och svenska: Tredjespråksinlärning och tvärspråklig medvetenhet*. Stockholm: Stockholm University Press, (te verschijnen).

- Lemmens, Maarten, 'The semantic network of Dutch posture verbs'. Newman, J. (red.), *Linguistics of Sitting, Standing and Lying*. Amsterdam & Philadelphia, 2002, pp. 103-139.
- Lemmens, Maarten & Dan Slobin, 'Positie- en bewegingswerkwoorden in het Nederlands, het Engels en het Frans'. Hiligsmann, Ph. et al. (red.), *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 118, 2008, pp. 17-32.
- Lemmens, Maarten & Julien Perrez, 'On the use of posture verbs by French-speaking learners of Dutch: A corpus-based study'. *Cognitive Linguistics* 21, (2) 2010, pp. 315-347.
- Lemmens, Maarten & Julien Perrez, 'A quantitative analysis of the use of posture verbs by French-speaking learners of Dutch'. *CogniTextes* 8, 2012.
- Prisma groot woordenboek Nederlands-Fins/Hollanti-Suomi-suursanakirja. Godelieve, L. & M. Moisis (red.). Unieboek | Het Spectrum, Houten/Antwerpen, 2012.
- Ringbom, Håkan, *Cross-linguistic similarity in foreign language learning*. Clevedon, Buffalo & Toronto, 2007.
- Van Oosten, Jeanne, 'Sitting, standing and lying in Dutch: A cognitive approach to the distribution of the verbs Zitten, Staand and Liggen'. Van Oosten, J. & J. Snapper (red.). Berkeley: Dutch Studies Program, *Dutch Linguistics at Berkeley*, University of California, Berkeley, 1984, pp. 137-160.
- Viberg, Åke, Kerstin Ballardini, & Sune Stjärnlöf, *Svensk grammatik på svenska*. Stockholm, 2009 (1986).
- Viberg, Åke, 'Posture verbs: A multilingual contrastive study'. *Languages in Contrast* 13, (2) 2013, pp. 139-169.

Over de auteurs

Annika Johansson is universitair docent Nederlands aan Stockholms Universiteit, Zweden (in 2006 gepromoveerd). Haar onderzoeksinteresses zijn contrastieve taalkunde, derdetaalverwerving en crosslinguistic awareness vanuit een didactisch perspectief.

E-mail: annika.johansson@nederlandska.su.se

Rogier Nieuweboer is universitair docent Nederlands aan Helsinki Universiteit, Finland. Zijn onderzoeksinteresses zijn minderheidstalen en contrastieve taalkunde.

E-mail: rogier.nieuweboer@helsinki.fi